

Fitxa per la Nules-pèdia / Museu de memòria oral

Nom/Cognom	María Rosa Alagarda Abella
Any de naixement	1935
Títol	<i>Rosita Alagarda, primera dona funcionària a l'ajuntament</i>
Categories	Treball, oficis, postguerra, dona
Data de l'entrevista	Dilluns 19 de juliol
Equip entrevistador	Etnograma (Nelo Vilar, Laura Yustas)
Enllaç	https://youtu.be/PkpoyDmIWwQ
Extracte	https://youtu.be/AO5QyX69dew

María Rosa Alagarda Abella, 'Rosita Alagarda' (1935), guardonada amb la Insígnia d'Or de l'Ajuntament en 2020 (amb Carmen Català i [Sole Arnau](#)), va ser la primera dona funcionària en l'ajuntament de Nules. Va començar guanyant un examen oposició per a telefonista de l'ajuntament en 1949, als 14 anys, amb un sou paupèrrim de 150 pessetes mensuals. És una dona intel·ligent i molt agradable que va gaudir de la seua faena durant tota la segona meitat del segle XX, en un temps de canvis accelerats. En esta entrevista ens parla de la quotidianitat del seu treball, de l'accés a la funció pública i del seu àmbit de treball.

Després d'any i mig parats per la COVID-19 vam poder entrar de nou a la Residència Mare de Déu de la Soledat, de la situació de la qual ja ens va informar la seua psicòloga, [Rosario 'Sari' Mechó](#) en altra entrevista generosa i important. El retorn ha valgut molt la pena.

Sinopsi

María Rosa Alagarda Abella, 'Rosita Alagarda' (1935), primera dona funcionària de l'ajuntament de Nules, premiada amb la Insígnia d'Or en el Dia de la Dona de 2020, ens parla de tota una vida dedicada al seu treball: de com va ser el seu accés als 14 anys, la seua remuneració paupèrrima, el lloc i el context del seu treball.

Transcripció

Vosté és Rosa Alagarda Abella.

María Rosa. La María davant [risses]. Hasta el meu germà —que el meu germà... els meus pares el María el van posar hasta el meu germà, és José María. Ell José María i jo María Rosa.

L'any de naixement mos el pot dir?

Sí, el 1935. Conta i voràs: 86 justets. En mayo. En mayo.

Està molt bé, se la veu molt bé

Bé.

Vosté és de Nules i els seus pares de Nules.

Els dos de Nules.

Pels apellidos no falla.

Sí, sí.

M'imagina que llauraors.

Sí, sí, mon pare llauraor i ma mare pues ama de casa.

Bueno, vosté va estudiar...

Jo, ara voràs... Tú voldràs que te done una miqueta d'idea de com va ser entrar jo tan jove, veritat? Pues va resultar que jo he anat a l'escola, que m'agradava molt, traïa les cosetes que se feien en l'ensenyança primària i anava molt bé. I en tot això en l'ajuntament, que era nou... vaig entrar en l'ajuntament en l'any 1949. El [divendres] dia 1 de julio vaig pendre possessió. Pues jo et diré: se van publicar les basses que eren pa les places, perquè la plaça de... vaig entrar de telefonista. De telefonista. I se va publicar les basses de la plaça ixa pa posar-la en actiu ja i fija, perquè l'ocupava un xic d'ací de Nules tamé. A la plaça mos vàem presentar tres: el que la ocupava, que te dic el nom: Pascual Mezquita, i un atre xic que li diuen [Vicente Bamboi](#), que a lo millor els coneixeu que són xics notables tamé. Bueno, el u crec que ja no està. I jo: mos vàem presentar els tres. Pues mos vaen fer unes basses, que vàem estar estudiant-mos-ho un poc, els tres iguals, i después tamé mos va vindre un senyor de la telefònica a donar-mos unes instruccions pa manejar la centralilla. I total que vàem fer els exàmens i mos vam esperar a vore els resultats, i vaig eixir jo la... la que m'ho varen donar a mi. Vaig eixir molt contenta com és natural. I no res, en julio, el dia 1 de julio vaig pendre possessió jo. I vaig estar molt a gust perquè ixa edat pues ja te dic, és una edat que entonces una volta complíem els catorze anys les mares en les cases mos donaen faena a les filles conforme fóra: a l'almacén o a lo que fóra. A l'eixir això, i a mi m'agradava les coses de... pues va ser pa mi. I después vaig seguir estudiant jo a la meua manera; anava a una acadèmia ací a Nules, que estava l'acadèmia Fortea que se dia, eren els dos professors, el marit i la dona, i vaig anar seguint estudiant i això i vaig agarrar pràctica, vaig agarrar tamé pues coneiximent de les coses que no sabia entonces. Apart d'això en la mateixa oficina pues jo era una xiqueta que estava disposta sempre a ajudar i tot això, pues els mateixos companyers me traïen coses pa que els ajudara i jo anava fent. I això me servia a mi tamé d'anar deprenent. I estant aixina en ixe plan pues varen convocar una plaça d'auxiliar, i entonces pues jo me vaig presentar a auxiliar i la vaig aprovar. Después d'aprovar la d'auxiliar vaig tindre tamé sort que no soles a mi

sinó a tots els que estàem en les mateixes condicions entre els auxiliars, va eixir un decret que els que estàem més de deu anys passàem a administratius ja. Un passet més. I en ixe estat és quan me vaig jubilar, siguent administrativa. Que per cert estava... jo era la que li agarrava la firma de l'alcalde, la que... la més arrimà diríem a l'alcalde i al secretari perquè era la que estava en ixe plan. Sí, sí. I això.

Entonces usted va comenzar de telefonista...

De telefonista. Vaig tindre, diríem, sort tamé perquè van convocar la plaça quan jo ja estava deu anys, vaig poder sol·licitar-la; si haguera estat menos no. La vaig sol·licitar i me se va donar a mi. A mi i a tots iguals, les bases, la comunicació en el butlletí, tot igual. I lo de telefonista tamé, no és que va ser a dit: "a esta xiqueta", no, no. Ara: les condicions i les bases eren més senzilles, perquè mos vaen fer fer una redacció, mos vaen fer un dictat... Era senzillo; paraules rares tamé i coses a vore si ho fèiem bé, se veu [risses]. I bé, de tot un poc. I algo d'història mos vaen preguntar... Lo que dien les bases, mira, mos ho vàem preparar i avant. I això.

Entonces usted es funcionaria des del principi, des de...

[5 min.] Sí, sí, jo en actiu des dels catorze anys, sí. Vaig entrar en propietat ja.

Moltes dones no n'hi havien.

No, en l'ajuntament no.

En l'ajuntament ni en casi cap puesto.

No crec jo que en Nules... Les mestres, es que solien fer més magisteri les xiques, lo únic que feien. I això.

Quants treballadors eren entonces en l'ajuntament?

Pues mira, te contaré, sí. A vore, u que va faltar al poquet de temps d'estar allí, li dien Hermenegildo. Después els atres eren Atanasio, un atre que li dien Felipe, que tamé s'ha mort... perquè els hòmens s'han mort ja; Bartolomé, que ara tamé s'ha mort, i avant. O siga, Hermenegildo, Atanasio, Felipe i Bartolomé, quatre auxiliars n'hi havien. Bueno, un oficial, o dos, no ho sé: Hermenegildo i Atanasio me pareix que ja eren més. I Felipe i Bartolomé auxiliars. I después a l'entrar jo pues ja va ser una auxiliar més. Después la sort va ser que a partir dels deu anys d'estar exercint en la plaça que fóra el mateix estat va publicar el decret que passàem tots automàticament a ser administratius. Això va ser una sort pa mi tamé. La Providència me va ajudar sempre [risses]. I aixina és que això.

Bueno, molt poquets, perquè ara ne treballen ahí una barbaritat.

Ja veus... Ahí estaven tots. Bueno, en secretaria, te parle de secretaria, que és a on jo estava. A part estava... en intervenció n'hi havien dos, en depositaria tamé n'hi havien dos o tres. Sí, sí. Els municipals mateixa n'hi havien només sis o set, i ara jo no sé els que n'hi hauran. Ara, els habitants tamé érem menos. Entonces seríem uns set o huit mil, o... I el preu te diré tamé pel preu que vaig entrar: 150 pessetes al mes. De telefonista. Trenta euros [*duros, vol dir*]! Veges tu! [risses]. Però t'he de dir tamé que se vaen portar molt bé. Això vaig entrar en julio i vaig estar cobrant això durant el mes ixe de l'any 49, o siga els mesos d'ixe any. I en l'any siguent, en l'any 50, ja m'ho van més que doblar. Clar, la telefonista... la centralita la vaen llevar. Perquè era... en fi, però no sé per què ho vaen montar aixina quan vaen fer l'ajuntament nou,

perquè sabeu que l'ajuntament se va fer nou, a la guerra i tot això no hi havia res. L'atre, el que era autèntic vell és el que ara és... que ara és nou.

Pues si voleu vos contaré tamé com estava la centralilla. Al pujar allí hi ha un replà que ahí hi havia un Cor de Jesús, no sé si encà estarà. Un Cor de Jesús, que està va entronitzat allí? Igual no perquè cada u fa les coses... conforme van canviant cada u fa les coses com li pareix millor. I se gastava el replanellet aixina. I a l'últim replanell ja estava la centralilla. Allí estava com una garita de cristals i allí estava la centraleta, i feia aixina una ventanuca allí i els que pujaven s'encontraven amb mi la primera, i allí pues jo tenia que demanar a on anaven, a on venien, lo que volien, com si fóra un porter. A part d'això tenia la centraleta tamé. I això. I ademés d'això feia les cosetes que m'anaven manant tamé de dins: "Rosita, fe-mos açò o femos allò", pues jo els ho feia. Vaig anar agarrant tamé molta experiència en això, sí. Me va vindre molt bé després quan es va presentar la plaça, quan van convocar la plaça me va vindre molt bé. Ja ho coneixia tot.

La centralita era només de l'ajuntament.

Només, només, interna. Del poble no, no, del poble n'hi havia un atra. Era només pa les coses internes de l'ajuntament, sí.

Com era funcionària vosté cobraria igual que un home, no hi hauria diferència.

Jo te parle del meu, jo dels atres no ho sé. 150 de centraleta que no era lo mateix. Ja te dic, que siguent... estant d'auxiliar... o siga, siguent operària de la centraleta a l'any siguent d'haver entrat ja m'ho vaen pujar més del doble. I el primer mes, o siga, els mesos primers 150 pessetes [risses]. Pues pa mi això... jo em pensava que això era un... Mare de Déu, un capital. Quan una és jove que no ha guanyat mai pues lo que... per això.

Vosté tenia 14 anys.

Catorze anys. Ai, compta: vaig entrar en l'any 49, vaig nàixer el 35. Vaig complir en mayo i en julio ja vaig entrar.

El seu home [Ángel Mateu Sales] tamé treballava...

El meu home tamé. Però el meu home després, [10 min.] molt posterior. El meu home era d'Albocàsser, mos vam conèixer, mos vam casar, i ell treballava... son pare tenia la farmàcia d'Albocàsser i ell tenia els estudis fets d'abogad però no exercia, estava en casa perquè tenien la farmàcia i això i els anava bé. I després d'estar casats se va produir la baixa d'este que t'he dit jo, Atanasio, que era oficial. Varen convocar la plaça i com ja vivíem ací, perquè mos vàem casar però seguíem vivint en Nules, ell anava i venia i en fin, mos enteníem igual, i entonces va sol·licitar ell la plaça, que ell tamé pa les proves tenia aptituds més que de sobra, se'n van presentar tretze pa ixa plaça i la va aprovar ell. I vam seguir estant ací; siguent ell oficial d'allí de l'ajuntament. Siguent oficial. I això va ser aixina.

Una de les coses que va contar vosté l'any passat, quan la Insígnia de Or que li van donar, és que feia molt de fred quan estava a l'ajuntament.

Ah, perquè, claro, tu compta que estava al pujar de l'escala, allí al replanell. I allí hi havia una garita que era lo únic que te feia de tabic, no era més que ... per dalt estava tot lliure. Pues amb una... mira si em feia... ma mare és la que em feia a mi l'estufeta: una caixeta de... que era carbó especial ja pa això i una anseta i jo tots els dies anava a treballar i darrere de mi en hivern duia jo el socorro, el meu socorro pa estar els peus calentets [risses]. Aixina era pues,

aixina. Ui, ara és molt diferent, pa bé tot s'ha millorat. Però comteu que entonces era l'any 49, que van passar tantes coses entre les guerres i tot això, que les coses vaen anar fent-se poquet a poquet i... Però pa mi era una delícia, encara que tinguera que dur-me la... [risses]

Entonces les dones treballaven fora però treballaven en casa tamé. Jo no sé si vosté arribava a casa i tenia faena encara...

La faena pròpia de les xiques, de les dones. De lo meu m'ocupava jo, però... Perquè ma mare tamé anava a l'almacén. Com tot el món anava.

Sí, sí. Treballar dins i fora.

Jo lo que... com m'agradaven els estudis i això pues m'agradava la música i me vaig apuntar a dependre el solfeo. A part de que anava a l'acadèmia anava a la música. Vaig dependre el solfeo i m'agradava tocar el piano. M'haguera agradat però no vaig arribar. I entonces va vindre un moment que el que m'ensenyava el solfeo me diu: "ara te tindries que matricular..." i ací no hi havia... ni en Castelló hi havia conservatori de música encara. Tenia que matricular-me en València, i estant treballant ja tenia que anar tres dies a València i vindre, pues vaig decidir no anar. Però pa a dependre el piano en Nules tampoc m'ensenyava ningú, era a la Vall d'Uxó. El senyor que l'ensenyava li dien don Fulgencio Badal, encà me'n recorde: Fulgencio Badal, i anàvem una xica d'ací que tamé li agradava la música i jo, i anàvem... la majoria dels dies anàvem en bicicleta [risses], perquè... era bonico tamé anar en bicicleta. I no hi havia el trànsit que n'hi ha ara, a lo millor ara no mos haguérem atrevit però entonces en aquelles èpoques no n'hi havia cotxes ni tanta cosa com ara. I total que va vindre un moment que vaig fer un any de classes allí, del piano, i me diu el mestre... que és quan me va dir que tenia que matricular-me en el conservatori. Però al no haver-ne en Castelló tenia que ser en València, i vaig decidir ja "pues m'ho dixé", perquè dixar-me la faena i anar totes les dies... tres vegaes a la setmana, no. Vaig donar més importància a treballar a l'ajuntament.

Ara tindriem una pianista, al millor!

Ojalà haguera arribat. Perquè m'agradava molt, tenia una tia, germana de ma mare, que tenia molt bona veu, i en la iglésia sabeu que en els poblen hi han coros i tot això, i ella en el coro de la iglésia cantava i ella m'animava a mi sempre, m'animava a que deprenguera. I ella pues... entre el ànimo de ma tia i que a mi m'agradava tamé, pues a lo millor haguera arribat a saber tocar el piano com toca, però aixina només les nocions primeres del primer any i avant.

Tinc història, ja tinc algo.

Als ajuntaments els funcionaris han viscut un canvi tecnològic a muntó gran, perquè des d'escriure a màquina a fotocopiadores, a ordenadors...

Ui, un poc però poc; [15 min.] el meu marit sí que el tenia en casa tamé i jo tamé en tenia, u ell i jo un atre, ara después d'estar jubilà. I l'he manejat prou tamé. I ací el tenia però me'l vaig endur al faltar el meu marit, que va faltar no arriba tres anys, estàvem ací els dos. Pues me'l vaig endur ja a casa, al domicili nostre, me'l vaig endur el d'ell i el meu perquè no... una que no tenia humor pa anar seguint en res d'ahí que... volia estar més tranquil·leta ja i no ocupar-me de res. I això. Què hem de fer?

Ha viscut canvis grossos, tamé.

Sí, sí. Els que Déu m'ha donat i avant.

En la faena seua, en l'ajuntament. Des del principi hasta el final haurà vist canvis forts.

De l'ajuntament? Pues sí, això que has dit: de personal també, canviar personal... Entonces quan vaig entrar jo érem la gent més familiar. Después tal com han anat canviant els anys i això la gent he tocat de tot: gent que han segut... no sé, més seues... Jo sí que ho vaig notar, una cosa ja més diferent. I mira si fa anys que estic jubilà, de l'any 95. Claro, com tot i avant... És pa bé també, perquè les coses noves tot se fa pa bé.

I el canvi del règim que hi havia al canvi democràtic, ahí vostés, els funcionaris, va canviar la faena molt?

Igual.

Era la mateixa gestió de poble.

Tot igual. Sí. Únicament lo que hi hava, pues jo què sé, ixe estil que la gent del poble venien i els informaes de les coses i els ho feies tu mateix, pues después ja van anar agarrant un hàbit de dir... "xe, pues que s'ho facen, que deprenga, que la gent s'espavile un poc". Sí...

Tampoc era molt normal que les dones quan se casaven continuaren treballant. Vosté no va tindre cap problema d'este tipo. No s'ho va plantejar això.

No, no. Jo em vaig casar, vaig estar festejant quatre o cinc anys, qui ho anava a pensar?, el meu home era d'allà i això, pues mos veiem, mos veiem i tot això i venia moltes vegaes per ací. I quan ja mos vam decidir a casar-mos i això pues com ell també estava en casa i li era igual estar ací que allà i amb el cotxe pa anar i vindre —que vivien el pares d'ell encara i això— pues se va poder arreglar aixina. Sí, i vivia ací i estàem ací els dos.

Ell va entrar molts anys después, ja te dic. No ho sé, ara no me'n recorde, però molts anys después d'estar casats. Sí, al principi estava jo assoles en l'ajuntament.

A vosté li agradava treballar a l'ajuntament.

Molt. M'agradava molt.

Se li nota que...

Ai, no, que... tractar amb la gent i això, i com tots te coneixien i això... Hasta ara: ara quan ixc d'ací algun dia jo no sé la gent que me saluden, que no sé qui són, de veritat vos ho dic. Per això els he de preguntar: "sou d'ací?" [risses]. Sí, sí. Después he conegut molts alcaldes; quan vaig estrar jo estava de alcalde un senyor que li dien Francisco Huesa Usó, que vivien en el carrer la Puríssima, una casa d'ixes que són totes iguals? [*suposem que es referix a les casetes de Regiones Devastadas, del número 63 al 109*], en una casa d'ixes vivia. Después va entrar un senyor que era metge que li dien Don José Montoliu. Después un atre que li dien Ricardo Llombart Arnal; ixe és més pac ací ja. Después Vicente Molés Herrero, que és el que va fer les coses pa fer esta presidència, que se va **insinuar** les coses i va... I después d'ixe va ser un atre que hi havia, Daràs, però ixe no era per coses de partit, per això que era precís per no sé què, eh? [risses]. Ixes coses. Pues sí, fije-vos si he conegut jo gent. Perquè claro, ells han estat prou anys també, i jo vaig estar 46 en actiu. 46 anys.

Ja veu si ha vist alcaldes, concejals i de tot.

De tot. Excepte alguna temporà quan ja estava fastidià per estar de baixa però degué d'estar un poc, però poc. Sí.

Com va ser lo de la Insígnia? Van vindre a dir-li-ho...

M'ho van dir les... n'hi havia una junta o algo que s'encarregava d'això. I ixes xiques de la junta me vaen dir: "Rosita, tu podries ser este any...? —I jo: "ui, lo que vullgau" [risses]. Pues vale. Aixina va ser. No sé si serà la mateixa de la junta, entonces li dien [Balbi \[Puchol\]](#), Balbina. Encara és?

Sí, a ella la vam entrevistar tamé. Sí, ella, ella.

Pues ella, ella va ser la que m'ho va dir.

Vosté ha treballat molt cara al públic, entonces.

Pues sí, primer per la cosa que allí estava la centraleta esta de cara a l'escala, [20 min.] i allí una ventaneta. Lo primer que trobaen era a mi. La meua faena no era ixa però, claro, si te dien algo els tenies que orientar, apart de dur la telefonia. I después era auxiliar pues tamé, vaig dur el registre general lo primer de tot, i en això pues te relaciones amb molta gent. I bé i avant. No estava com ara: entonces era una sala i n'hi havia un mostraor com si diguérem esta taula que estava això... i al final a la gent l'atenies aixina. Ara no sé si està aixina ja. Jo al vell no he entrat encara des de después de la reforma que estan allí no he entrat.

Més avant van entrar més dones, clar, poc a poc.

Sí, però van tardar prou.

Van tardar prou, eh? Vosté va estar ahí... la única...

Molts anys vaig estar jo ahí sense ser... jo assoles, molts anys. N'hi havia un atra que estava en recaudació, però esta de recaudació és perquè el pare de la xica era el recaudador, i s'enduia a la xica perquè voldria. Sí, era de contribucions. I més xiques no, no n'han hagut.

Bueno, estaria ben comboià.

Ui, de categoria. Tot molt bona gent, molt, molt, molt. Era una xiqueta com si diguérem al costat d'ells, m'han respectat molt i mos hem portat molt bé sempre. Molt, molt bé.

Mosatros vam entrevistar, antes de que faltara, a Antón, [Arsenio Antón](#)...

Arsenio, sí.

...que era municipal.

I Palacios, un guardia que n'hi havia que li dien Palacios, ixe va entrar... tamé el van examinar quan mosatros... quan la centralita, el mateix dia. Tamé va entrar el dia 1 de... Ja fa anys. Ixe ja s'ha mort, me pareix.

Vam entrevistar tamé a [Vicente Bamboi](#)...

L'heu entrevistat? L'heu entrevistat tamé?

Sí, sobre els jugats.

Els jugats, sí, después se va col·locar en el jugat. Pues l'atre, el que li dien Pascual Mezquita que ocupava la centraleta ell, me pense que va morir, me pense, no estic segura. Però ixe no se va col·locar en ningun puesto. És que entonces la gent no ho pensava tot això de treballar en oficina i tot això era molt...

Carmen Catalá i Rosita Alagarda el dia del lliurament de la Insignia d'Or de l'Ajuntament de Nules. Març de 2020.

Clar, al camp.

Al camp tots. I les xiques tampoc, perquè lo que... les poques xiques que estudiaven, la majoria magisteri i prou. El dia que van fer això de la Dona n'hi havia un atra tamé que era mestra, que la tinc jo...

Carmen Català.

Carmen Català, ací la tinc: no l'heu entrevistà?

Encara no...

Ací la tinc jo en la foto.

Va ser molt bonico, eh? Va ser molt emotiu, mos va agradar moltíssim.

Sí, a mi tamé me va agradar reviure un poquet...